

Rok 2020 v CHKO Jeseníky: plošné kůrovcové těžby, porušování zákona, výjimky a rezignovaná Správa CHKO

čtvrtek 18. března 2021

Navzdory chladnému počasí se rok 2020 zapsal do historie CHKO Jeseníky výrazným vývojem kůrovcové kalamity a souvisejících těžeb. I když celkový objem těžeb v CHKO zřejmě poklesl, kůrovcová ohniska a kácení se posunuly do vnitrozemí Hrubého Jeseníku a objevila se i na doposud klidných místech. Nejhorší a dramatická je situace v rozlehlé oblasti horských lesů na území přísně chráněné 2. zóny CHKO od Koberštejna až po rezervaci Rejvíz. Zde došlo k masivnímu přemnožení kůrovce, jeho vylétnutí a pozdní zásahy lesníků vedly k rekordnímu odlesňování hor s využitím těžké techniky. Výsledkem jsou ekologické škody v podobě rozsáhlých holin a erozních rýh. Ekologové se proto obrátili s podněty na Českou inspekci životního prostředí a také na Správu CHKO Jeseníky, která svým dosavadním chybným přístupem poškozování území paradoxně umožnila. Výsledky kontrol obou orgánů nicméně potvrdily porušení hned dvou zákonů.

Vlastníkem místních lesů jsou Arcibiskupské lesy a statky Olomouc s.r.o. (ALSOL), na jejichž území v oblasti Koberštejna (934 m n. m.) zahájila Správa CHKO dne 6. 4. 2020 kontrolu asanačních těžeb. V závěrech kontroly z října 2020 Správa uvádí, že zde došlo k vytvoření holin o celkové ploše 57 hektarů. Podle odhadu ekologů jsou reálné škody v širší oblasti výrazně větší, protože kalamitně zasažené území ohraničené vrcholy Kazatelen, Předního Jestřábí, Koberštejna a Staré hory má rozlohu zhruba 500 hektarů a do konce roku 2020 zde probíhalo intenzivní odlesňování horských lesů. Na pokácené kmeny se navíc ve velkém používaly chemické postřiky obsahující prudce jedovaté látky. Vzhledem k tomu, že lesníci ALSOL nedisponovali výjimkou ze zákona o ochraně přírody, holosečné těžby probíhaly nelegálně. **Správa CHKO ve svých závěrech konstatuje, že ALSOL byl shledán vinným ze spáchání přestupku** a kůrovcové těžby se vznikem holiny přesahující plochu 1 hektaru jsou považovány za tzv. intenzivní technologie a **jsou v rozporu se zákonem o ochraně přírody** [1]. Až začátkem března 2021 vydala Správa rozhodnutí, ve kterém za porušení zákona uložila pouze napomenutí, ačkoliv za přestupek je možné udělit sankci až 2 mil. Kč [2].

Rezignace Správy CHKO na důslednou ochranu přírody Jeseníků pokračovala, když v září 2020 vydala rozhodnutí, kterým pro ALSOL povolila výjimku ze zákazu na intenzivní technologie a dala tak lesníkům volnou ruku pro neomezené kůrovcové těžby v chráněné 2. zóně. Udělením výjimky tedy v oblasti skončil nelegální stav, který Správa v průběhu roku 2020 de facto tolerovala a masivní odlesňování horských lesů tak pokračuje. V rozhodnutí o výjimce sice Správa stanovila některá opatření pro zmírnění dopadů holosečí, ta jsou ale kosmetického charakteru [3]. Ekologové se proti vydané výjimce odvolali a věc nyní posuzuje Ministerstvo životního prostředí v Ostravě.

Česká inspekce životního prostředí podnět v oblasti Koberštejna rovněž prošetřila a shledala jej důvodným. Zaměřila se přitom na poškození lesní půdy po lesní dopravě z hlediska erozních rýh, poškození půdy a vodního režimu. Inspekce dne 9. 12. 2020 ukončila kontrolu a ve svém sdělení informovala, že bylo zjištěno podezření na porušení zákona o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa a s podezřelou osobou zahájí přestupkové řízení [4].

Kůrovcová situace je ale napjatá i v jiných částech CHKO a u dalších vlastníků. Zejména v oblasti masivu Medvědího vrchu (1 216 m n. m.) v přísně chráněné 2. zóně CHKO, kde již dva roky probíhají intenzivní kůrovcové těžby a plocha lesů se zmenšuje. Vlastníkem jsou Biskupské lesy [5], které se ale snaží kůrovcová ohniska tlumit včas, chemické postřiky používají v lesích méně a na rozdíl od ALSOL nechávají určitý podíl uschlých kůrovcových stromů v lesích nastojato. Pro lesní ekosystémy je toto řešení mnohem lepší, protože nevznikají plošné holiny a stojící stromy chrání půdu před vysušením a jako tlející kmeny pak pomáhají zadržovat vodu a poskytují živiny mladým stromkům. Budeme sledovat další vývoj v oblasti a věříme, že místní lesníci budou pokračovat v citlivějším přístupu k horským lesům.

Velmi znepokojivé je to, že v roce 2020 postoupily kůrovcové těžby hluboko do vnitrozemí Hrubého Jeseníku. Rozsáhlé odlesňování je možné pozorovat na vrcholcích hor napříč údolím Bělé a dokonce už také na výrazném masivu Velkého Klínu (1 178 m n. m.). Překvapující bylo ovšem zjištění, že velká kůrovcová ohniska jsou už v srdci Hrubého Jeseníku – v mohutném údolí Divoké Desné, kde se situace začala silně zhoršovat. Největší těžby bylo možné pozorovat na strmých svazích Velké Jezerné (1 248 m n. m.) a také na masivu Hřbety (1 058 m n. m.). Území spadá do Správy Lesů ČR, s.p. a jde o ekologicky citlivou a velice cennou oblast. Celá levá strana rozlehlého údolí je přísně chráněna, část dokonce formou Národní přírodní rezervace Praděd. Lesníci zde mají tedy obzvláště důležitou úlohu, aby **včas a ekologicky citlivě** řešili vznikající ohniska kůrovce, nicméně na území NPR Praděd je nutné ponechat volnou ruku přírodě a lidské zásahy omezit na minimum.

Rok 2020 zvýšil napětí v situaci s kůrovcem v CHKO Jeseníky a místní evropsky mimořádnou přírodu čeká klíčový rok 2021. Záležet bude na vývoji počasí, na přístupu lesníků, ale zejména na přístupu Správy CHKO Jeseníky. Ta zatím při řešení vážné situace selhává, je velmi vstřícná k zájmům lesníků a těžařů a v roce 2020 vydala sadu sedmi výjimek, ve kterých umožňuje provádění zákonem zakázaných činností v oblastech Medvědí hornatiny, masivu Vozky, údolí Hučivé a Divoké Desné. Všechny výjimky mají platnost do konce roku 2021 a většinu z nich posuzuje v rámci odvolání MŽP Ostrava. **Mezitím už ale Správa CHKO připravuje vydání série nových výjimek na povolení kácení v nejcennějších rezervacích: NPR Praděd, Keprník, Králický Sněžník, Skřítek a Rejvíz. Přírodu Jeseníků a místní ochranu přírody tak čeká náročné období.**

Ekologické organizace požadují, aby na 30% plochy CHKO Jeseníky (1. a 2. zóny) byl respektován zákon o ochraně přírody. Naprostá většina území CHKO je zařazena do 3. zóny (66% CHKO), kde jsou možnosti ochrany přírody malé a další osud hor je zde zejména v rukou lesníků. Spor se tedy vede o pouhých 30% území CHKO. Ekologové zde konkrétně požadují **ponechat nejcennějších 10% území (rezervace, 1. zóny, nehospodářské lesy) pro přirozený vývoj divoké přírody bez lidských zásahů.** Na zbývajících 20% území CHKO (2. zóny a většinou nehospodářské lesy) pak **souhlasí s ekologicky citlivými zásahy proti kůrovci, bez vzniku velkých holin a bez použití jedů. Ekologické organizace apelují na lesníky, aby přestali ztrácet čas zbytečnými zásahy v rezervacích a v 1. zónách a veškeré síly aby věnovali vyhledávání a včasné likvidaci kůrovcových ohnisek.** To ostatně nařizuje i lesní zákon. Při velkých těžbách ve 2. zónách je důležité ponechat aspoň část (cca 30 %) suchých stojících stromů, které chrání půdu před vysušením a jako tlející kmeny pak pomáhají zadržovat vodu a poskytují živiny mladým stromkům. Nutná je i urychlená změna nepřirozených smrkových monokultur v okolí rezervací na lesy zdravé, věkově a druhově pestré s převahou buků a jedlí.

Fotografie a záběry z dronu [6] dokumentující ničení 2. zóny CHKO najdete zde: <https://www.uschovna.cz/zasilka/JIZGAM2BUU4U23DM-TWV>

Ondřej Bačík, předseda Společnosti přátel Jeseníků, řekl:

„Správa CHKO rezignovala na svou funkci a stala se úřadem pro vydávání výjimek k ničení chráněné přírody Jeseníků. A když už se prokázalo porušení zákona o ochraně přírody, Správa to řeší pouze vydáním napomenutí a zároveň udělí lesníkům výjimku na plošné ničení horských lesů! To je opravdu absurdní. Celkově je situace v Jeseníkách vážná, kůrovcové těžby pronikají stále více do nitra hor. Vnímáme i rozdílné přístupy různých lesníků k lesu a ke způsobu hospodaření.

Žádáme Ministerstvo životního prostředí, aby pouhých 10% plochy CHKO Jeseníky bylo vyčleněno pro divokou přírodu bez vlivu člověka a na dalších 20% území aby se kácení stromů omezilo v souladu se zákonem o ochraně přírody.“

Ivo Dokoupil, koordinátor Hnutí DUHA Jeseníky, řekl:

„V CHKO jsme opět svědky situace, kdy orgán státní správy, který má na základě platných zákonů hájit ochranu přírody, tak nečiní, a namísto toho patrně hájí a prosazuje zájmy těžařských firem. Kůrovcová kalamita tak v některých případech není příčinou masivní holosečné těžby v Jeseníkách, ale jen vhodnou záminkou k bezohledné těžbě.

Zásahy v rezervacích jsou zbytečné, pozornost je potřeba zaměřit na smysluplné kroky na území 2. zón. Holiny jsou zde nepřijatelné a způsobí ve výsledku více škody a rizik než kůrovec. Apelujeme na lesníky, aby dodržovali lesní zákon a ve 2. a 3. zónách včas likvidovali začínající ohniska kůrovce a nenechávali jej vytlítávat a množit. Záběry z dronu dokládají, že zásahy v lesích se na mnoha místech provádí pozdě a situace se nezvládá.“

Kontakty:

Ondřej Bačík, předseda Společnosti přátel Jeseníků, 604 631 563,
ondrej.bacik@centrum.cz

Ivo Dokoupil, koordinátor Hnutí DUHA Jeseníky, 777 787 927
ivo.dokoupil@tiscali.cz

Poznámky:

[1] Ustanovení § 26 odst. 3 písm. a) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny zakazuje hospodařit způsobem vyžadujícím intenzivní technologie v 1. a 2.zóně CHKO.

[2] Neudělení sankce za porušení zákona Správa ve svém rozhodnutí vysvětluje polehčujícími okolnostmi, zejména tím, že lesníci při výsadbě stromů na holinách použili větší podíl listnatých dřevin a jedle, než jim stanovuje zákon. Podle ekologů je přístup Správy CHKO k lesníkům velice vstřícný na úkor ochrany místní přírody.

[3] Jako kompenzační opatření nařídila Správa v nově vydané výjimce lesníkům ponechávat na holinách určité množství dřevní hmoty, což lesníci plní tím, že zde roztroušeně ponechávají ležet odkorněné a „našpalkované“ klády z pokácených stromů. Takové dřevo má ale z ekologického hlediska téměř nulový přínos a nemůže být kompenzací vzniklých škod. Pro tlumení dopadů těžeb je důležité na místě ponechávat pahýly, vysoké pařezy a zlomy v kůře a část suchých smrků na stojato.

[4] Sdělení ČIŽP ze dne 2. 3. 2021 na podaný podnět. Jedná se o podezření na porušení § 4 odst. 1 písm. c) zákona č. 282/1991 Sb., o ČIŽP a její působnosti v ochraně lesa.

[5] Biskupství ostravsko-opavské se sídlem v Ostravě, odbor Biskupské lesy.

[6] Záběry byly pořízeny v září a v listopadu 2020 v Medvědí hornatině, v oblasti Koberštejna a Staré hory v přísně chráněné 2.zóně CHKO Jeseníky. Zdroj záběrů: archiv Společnosti přátel Jeseníků, z.s.